

Prírodné zaujímavosti SV Zemplína - pieskovcové gule

Flyšové pásmo Karpát tvorí na území SV Slovenska základný a dominantný prvok Karpatskej sústavy. Sú to vlastne usadeniny dnes už neexistujúceho mora Tethys, ktoré vznikli koncom druhohôr a hlavne v treťohorách v hĺbke až 5 000 m. V ich stavbe preto prevládajú iba pieskovce, ílovce a zlepenca. Pri vrásnení Álp a Karpát dali tieto usadeniny v našej oblasti základ pre vytvorenie Bukovských vrchov, Laboreckej i Ondavskej vrchoviny a časti Beskydského predhoria. Geologické formácie týchto striedajúcich sa flyšových vrstiev pôsobia v prírode aj na pohľad celkom fádne – dlhotrvajúcou eróziou sú zarovnané celé pohoria a nájst tu nejaké zaujímavé skalné útvary je dosť vzácné. Miestami sa síce v rôznych odkryvoch vyskytuje náznakovitá guľovitá odlučnosť pieskovcových vrstiev, ale nájst tvarovo skoro dokonalé kamenné gule je mimoriadne vzácné. Na Slovensku boli prvýkrát popísané takéto prírodné výtvyry z oblasti Kysúc, kde sa nachádza niekoľko lokalít /napr. Prírodná rezervácia Klokočovské skálie/. Pretože spôsob vzniku týchto gúl je údajne neznámy, aj v nedávnej dobe boli publikované v rôznych periodikách články so senzačnými „teóriami“, kde sa spomínal Däniken, mimozemšťania, kamenné vajcia dinosaurov a pod. Odborný názor na ich vznik je taký, že vznikli buď mechanicky nabaľovaním sedimentov pri podmorských zosuvoch, alebo ako výsledok konkrecionálneho tmelenia. Obidve teórie sú vzhľadom na fyzikálne vlastnosti pieskových zŕn a piesku ako takého dosť ťažko pochopiteľné.

Možnosť študovať tieto javy sa nachádza aj neďaleko Humenného pri obci Ohradzany, kde sa nachádzajú dva odkryvy na ťažbu piesku z rozpadávajúceho sa pieskovca. Z geologického hľadiska sú to kremenno-drobové pieskovce strihovského súvrstvia magurského príkrovu Vonkajších flyšových Karpát, v ktorých sa nachádza množstvo kamenných gúl rôznej veľkosti. Je tu mimoriadne veľká škála tvarov – od pravidelných guľovitých po oválne, niekedy sú obidve poglobule valcovito „odsadené“, často vidno „špicovité“ narastanie na póloch gule, dokonca sa našla aj „dvojguľa“. Podľa odborníka-geológa Ing. Žeca ide o normálny proces, kedy z blokovej odlučnosti pieskovca vznikne zvetrávaním sekundárna guľovitá odlučnosť a podobný lom sa nachádza aj pred Košarovcami.

Ing. V. Thomka, Vihorlatské múzeum, Humenné

